

nee ritualistisina toimintoina. Nämä rituaalit korostavat kirjaston byrokraattista, julkiseen vallankäyttöön liittyvää luonnetta. Myös tilajärjestely korostavat tätä valtaa, joka ilmenee henkilökunnan vyöhykkeiden ja asiakkaiden vyöhykkeiden vastakaisuutena.

Kirjastotyöntekijät eivät yksinään luo yleisen kirjaston merkkijärjestelmiä, vaan asiakkaat ja yhteisön merkityksenanto ovat osa tätä prosessia. Wagner tutkii myös asiakaspalautetta ja ongelmallisia asiakasryhmiä, kuten nuoria ja ei-käyttäjiä. Tulosten mukaan kirjasto laiminlyö alempien sosiaaliryhmien sekä siirtolaisten palvelun.

Kaiken kaikkiaan Wagnerin johtopäätöksenä on se, että kirjaston virallisten tekstien ja merkkijärjestelmien semioottinen analyysi paljastaa kirjaston toimivan monella tasolla ristiriitaisten merkkijärjestelmien paineessa verrattuna käytännön toiminnassa ilmeneviin merkkeihin.

Wagner on kirjoittanut ensimmäisen monografi-an, jossa semiotiikkaa on sovellettu yleiseen kirjastoon ja monet hänen havainnoistaan antavat virikkeitä ja ideoita jatkotutkimusten pohjaksi. Semiotiikka antaa mahdollisuuksia myös kirjastotyön sisällöllisten ulottuvuuksien perusteellisempaan analysointiin.

Hannele Koivunen

Syvällä viidakossa

Tiikerinloikka. Kirjastot tiedon viidakossa. Esipuhe ja johdanto Eeva-Maija Tammekann. Toimitanut Timo Kuronen. Hki: Kirjastopalvelu 1995. 253 s.

Tiikerinloikka pyrkii herättämään keskustelua ajankohtaisista kysymyksistä: tietoverkoista ja niiden kirjastoille asettamista haasteista, kansalaisten tiedonsaannista ja kirjastojen tehtävistä sen varmistamiseksi. Keskustelun aikaansaamiseksi on kirjassa kärjekkäitäkin väitteitä ja ilmaisuja, esim. tietohuollon neuvottelukunnan jäsenet ovat tuskin ilahtuneet eräistä teeseistä.

Teoksella on viisi tekijää. Eeva-Maija Tammekannin pohjustava artikkeli kirjastojen kehityshistorian pääpiirteistä on tiivis ja selkeä katsaus. Sinikka Kangas kirjoittaa kirjaston haasteista, Timo Kurosen tekstiä ovat artikkelit kirjastojen roolista

kansallisessa sivistysstrategiassa ja virtuaalikirjastoista. Yhdessä Päivi Pekkarisen kanssa hän käsittelee mielenkiintoisesti aihetta 'Tieto ja oikeudenmukaisuus' lähtökohtana WHO:n terveyttä koskevan perussäännön soveltaminen tiedonsaantiin. Barbro Nygård pohtii yleisten kirjastojen vahvuuksia ja heikkouksia tietoverkkojen solmuina. Yhdessä ovat neljä viimeksi mainittua laatineet ohjelmajulistuksen kirjastojen uudesta roolista.

Tiikerinloikan kokonaisuus muodostuu järjestelmäkeskeiseksi, vaikka kirjastoja tarkastellaankin kriittisesti ja kansalaisten oikeutta tiedon saamiseen ajetaan. Kirjastokeskeisyyttä ei vähennä myöskään se, että lähteistä näyttävät puuttuvan jokseenkin kokonaan tiedontarve- ja tiedonhankintatutkimukset. Kirjoittajista Timo Kuronen on atk-päällikkö, muut tietopalvelun ammattilaisia, asiakkaita ei ole pyydetty tai saatu kirjoittajiksi. Vastavassa Lancasterin toimittamassa teoksessa kaksi tutkijaa muodostaa kaikkein radikaaleimman tulevaisuudenkuvan: tulevaisuudessa on vain elektronisia dokumentteja ja elektronisia kirjastoja ja kaupallisilla tiedonvälittäjillä on kirjastoja tärkeämpi rooli.

Vakkari mainitsee tuoreessa katsauksessaan (1994) informaatiotutkimuksen ja tiedotusopin lähtymisen olevan eräs ilmeinen trendi. Mielenkiintoista on, että Timo Kuronen asettaa kirjastonhoitajille tehtäviä, joita perinteisesti on pidetty lähinnä lehdistölle kuuluvina. Tilanteessa, "jossa vallanpitäjä alkaa toimia tietoisesti ja systemaattisesti kansan enemmistön etuja vastaan ... kirjastolaitoksen toiminta-ajatus ei enää voisi perustua neutraaliin humanismiin eikä maltilliseen yhteiskuntakriittisyyteen". Kurosen tarkoittama tilanne (jota luonnehditaan ilmaisulla "didaktinen kärjistyys") koskee valtionalouden säästöjä Suomessa eikä Hitlerin Saksaa. Voitaneen kysyä, miksi kirjastonhoitajien pitäisi puuttua vasta seurauksiin eikä jo syihin: eikä olisi pitänyt valvoa pankkien kriisiin johtanutta toimintaa 1980-luvulla? Minun kärjistykseni puolestaan osoittanee, miten ongelmallisiin kysymyksiin Kurosen suosittama tehtävänlaajennus vie.

Myös Sinikka Kangas tähdentää kirjaston roolia tiedonvälityksessä. Myös hän asettaa varsin kovia vaatimuksia kirjastonhoitajille: "Moninaisten tietojen yhdistely ja synteesitiedoksi tiivistäminen merkitsee keskeisen, tärkeän ja siinä mielessä 'oikean' tiedon esille saamista." Jos kirjastonhoitajilla jotenkin irtoaa aikaa synteiesien tekemiseen, onko heillä siihen pätevyttä?

Kuten näkyy, "Tiikerinloikka" yllittää kysymyksiin ja vastaväitteisiin. Sellaiset kirjat ovat tervetulleita!

Vesa Kautto

Vitteet

Libraries and the future. Essays on the library in the twenty-first century. Ed. F.W. Lancaster. New York: The Haworth Press 1993.

Vakkari, Pertti: Library and information science: Its content and scope. *Advances in Librarianship* 18: 1–55, 1994.

Vetenskapsfilosofi för forskare

Brier, Søren. *Videnskabens ø*. Ålborg: Nordisk Sommeruniversitet, 1995. 3. udg. (Skrifter fra Nordisk Sommeruniversitet).

Søren Briers lilla lärobok i vetenskapsteori och -filosofi *Videnskabens Ø* har nu utkommit i sin tredje upplaga, vilket dels tyder på att den fyller ett behov inom den högre undervisningen och forskarutbildningen i vetenskapsteori, och dels på att den verkligen används vid sagda undervisning. Boken ges ut av den utmärkta institutionen Nordisk Sommaruniversitet, som är känt för att sammanföra unga intellektuella och forskare från de mest vitt skilda områden och inspirera till interdisciplinär växelverkan och "gränslös" diskussion.

Brier är bl.a. lärare vid Danmarks biblioteksskole i Ålborg. Det specifikt informationsteoretiska är dock relativt nedtonat i boken, till förmån för ett mera allmänvetenskapligt perspektiv, med speciell tonvikt på naturvetenskaperna. Ett flertal exempel är dock hämtade från den informationsvetenskapliga debatten. Brier har tidigare gett ut ett antal böcker på området och är även bekant för sitt redaktörskap vid tidskriften *Cybernetics & Human Knowing*, som han själv varit med om att grunda.

Videnskabens Ø är en ganska kort översikt, totalt något över 130 sidor egentlig text, över de klassiska (vetenskaps)filosoferna, allt från Aristoteles till Comte. Det största utrymmet ägnas åt en genomgång av den vetenskapsfilosofiska debatten mellan detta decenniums två stora vetenskapsfilosofer, Karl Popper och Thomas Kuhn. Ett intressant faktum

som Brier noterar i förbigående är att Popper och Kuhn verkligen träffats och debatterat varandras teorier på minst en konferens och även i några vetenskapsfilosofiska volymer.

När jag fick boken var min första reaktion att den egentligen borde heta *Videnskabens Øer*, med ordet ø i pluralis (eller om man vill utvidga metaforiken, varför inte *Vetenskapens Skärgård?*). Vetenskapen, t.o.m. om vi begränsar oss till det som på engelska brukar kallas "science", d.v.s. naturvetenskaperna, ses knappast idag som en enhet med en enda gemensam filosofi, utan som en mängd olika perspektiv som förenas endast i sin strävan efter någotslags "sanning". För övrigt företräder de olika disciplinerna oerhört olika metoder, teorier, begreppsapparater, terminologier och praxis. Forskningen som visat hur olika de akademiska disciplinernas kulturer, världsbilder och språk i praktiken verkligen är, återfinns t.ex. i Tony Bechers bok *Academic Tribes and Territories, Intellectual Enquiry and the Cultures of Disciplines*.

Brier summerar sina iakttagelser kring vetenskap, verklighet och samhälle i en bild där han beskriver forskaren som ett öga som är en del av, styrs av och blickar ut genom en rad sociala och kulturella system som alla har sin egen tillkomstshistoria. Briers teser, som utan tvekan delas av en stor del av vetenskapsteoretikerna idag är följande:

– Det vetenskapliga samfundet är en kulturhistorisk produkt, varför bl.a. kulturell bakgrund och ideologi påverkar vetenskapen.

– Det vetenskapliga samfundets historia, tradition och existensförutsättningar påverkas av det samhälle det är ekonomiskt beroende av.

– En vetenskapsgräns historiska utveckling och därav följande metoder och begrepp begränsar forskningens ämnesval.

– Den forskningsgrupp som den enskilda forskaren identifierar sig med och publicerar för är avgörande för det sätt på vilket forskningobjektet avgränsas.

– Inom paradigmet, vetenskapen och samhällstraditionen fungerar den enskilda forskaren utifrån sin egen personliga utveckling. Det är här den enskilda forskaren har möjlighet att påverka, frigöra sig från traditionen och skapa något nytt.

En av de centrala tankarna hos Brier är att man måste ha självinsikt och medvetenhet om sina antaganden, metoder och värderingar om man önskar producera verkligt ny och användbar kunskap. Han menar också att vetenskapsteorin i sig inte räcker till för att förstå vad vetenskap är, utan man måste även inbegripa det samhälle och den kultur som